

Een krul in je Groningse tong

Gronings Theologisch Werkgezelschap | 5 Februari 2024 | Dr. Kees van Ekris

Pinksteren

*Ontvang de vlam des Heren:
Hij heeft u rijp bevonden
om midden uit uw zonden
van Hem te profeteren.*

*En voel het blinde wonder
op uw tong preluderen:
gij kunt de taal schakeren
naar alle spraak en monden.*

*Onder het samenkomen
van klank en wezen moeten
zin en begrip verdwijnen;*

*onder het hete schijnen
van dit vuur Zijner dromen,
laat God zich door u groeten.*

Gerrit Achterberg

Inventio

In de bundel 'Thebe', van Gerrit Achterberg uit 1941, staat het gedicht 'Pinksteren' van Gerrit Achterberg. De bundel kwam uit toen Achterberg verbleef in het Rijksasyl voor Psychopathen te Balkbrug. Het is een sonnet. Er zitten prachtige flarden in die je toe kunt passen op de prediking: *Hij heeft u rijp bevonden / om midden uit uw zonden / van Hem te profeteren*. Boeiend: Het profeteren vraagt een bepaalde rijpheid of rijping. En: *Voel het blinde wonder/ op uw tong preluderen*. Het voorspel van het wonder gebeurt op de tong. En: *gij kunt de taal schakeren*, schakeren is schikken. Er is een passivum en een activum in het profeteren, het is een Geestaanraking en een geestelijke activiteit. Trouwens, wie is die 'Gij' die de taal schakeert, is het God of is het die mens die rijp bevonden is en die dus taal kan vinden naar alle spraak en monden. Er lijkt ook iets van tongentaal in te zitten: zin en begrip verdwijnen als klank en wezen samenkomen. *Onder het hete schijnen van dit vuur Zijner dromen laat God zich door u groeten*. U, prediker, u bent rijp bevonden om namens God mensen te groeten, om het vuur van zijn dromen over te dragen. Prediking die zowel tongentaal is als een toespraak met een Groningse tongval. In mijn voordracht zoek ik de intrigerende dynamiek op tussen de eigen tong van de prediker (de mens, de zondaar) en de 'andere tong', de Pinkstertong.

Laten we eerst spreken over hoe onze roeping tot prediking ons vormt. Wij vullen onze roeping met wie wij zijn, en wie wij zijn wordt andersom ook gevormd door de roeping. Dat is een voorrecht. In de biografie van Henri Nouwen, de rusteloze priester, lees je hoe, in zijn geval de eucharistie een vormende rol in zijn leven speelde. Vanaf de dag dat hij als priester werd gewijd, vierde hij dagelijks de eucharistie. Op een hotelkamer, thuis, in een gemeenschap, elke dag. Sommigen zeggen: de vier woorden van de eucharistie: *nemen, zegenen, breken en delen*, werden

de kernwoorden van zijn eigen leven. Die woorden werden ingeschreven in zijn leven, ze werden de grondstructuur ervan.

Ik vind dat een herkenbare en inspirerende manier van denken: dat de praktijk van de roeping en van het ambt de persoon vormt. Het gaat er niet alleen om wat wij zelf inbrengen in die praktijk en hoe wij soms denken de praktijk van de roeping en het ambt naar onze eigen hand te zetten, maar vooral andersom. Ik gebruik het begrip praktijk vanuit de praktische theologie, als *practice*. Een christelijke *practice* is eenvoudigweg datgene wat christenen al eeuwenlang doen (prediking, eucharistie, missie, pastoraat, catechese, opzicht, diakonaat, publiek getuigenis). Dat zijn gevormde praktijken waarin God zich heeft betoond in de tijd, waardoor God werkt en erfahrbaar wordt. Het zijn praktijken met een eigen traditie, eigen competenties die nodig zijn voor de uitoefening van die praktijk, met een eigen integriteit, ethiek en intentie, en met eigen risico's, met eigen ontwikkeling en innovatie. Prediking is zo'n christelijke *practice*.

Mijn boek *Dialog, dans en duel* is een poging om de rijkdom en de kracht van de *practice* van prediking te beschrijven. Een prediker groeit in die *practice*. Daar doe je ene levenlang over (zoals je in elk ambacht in moet groeien, denk aan de chirurg, de rechter, de houtbewerker, de boer). Het is niet een *practice* die je elke week in haar volle omgang beoefent, het is een levensroeping waar je in groeit en waardoor je gevormd wordt. De *practice* vormt jou en je hebt in zekere zin ook te voegen naar wat de *practice* vraagt. Mijn boek is bedoeld om de allure van dit ambacht te accentueren en inzichtelijk te maken (zowel voor predikanten en studenten, als ook voor kerkenraadsleden en gemeenteleden). Het boek is ook bedoeld als een analytische en zelfkritische oefening voor predikers. Ik schets 9 rollen van de prediker, en zo kun je ook bij jezelf analyseren welke aspecten je negeert of omzeilt, of welke eenzijdige accenten je vaak legt en waarom dat zo is. De praktijk/*practice* wil de prediker disciplineren. In deze bijdrage verhelder ik enkele van de 9 rollen van de prediker die ik in het boek beschreven heb en accentueer ik het contextuele aspect, de Groningse tongval.

1 De participant

Een predikant is participant, participeert in het leven van concrete mensen, gemeenteleden en tijdgenoten, en in de tijdgeest in beiden. In een studie over Bonhoeffer benoemde Abromeit de wisselwerking tussen *Existenz und Erkenntnis*. Bonhoeffer participeerde zo intensief in het leven, de existentie van zijn tijdgenoten en in het gebeuren van de tijd (in allerlei groepen, bijvoorbeeld onder jonge gasten, jongens en meisjes in een verweesde tijd in een verweesd deel van de stad, in Berlin Mitte, maar ook in zijn aristocratische familie, in de academie, in de politiek, in vriendschappen). Abromeit suggereerde, ook om iets van het geheim van Bonhoeffer te begrijpen: Er is een correlatie tussen de kwaliteit van die deelname aan de existentie van mensen en het inzicht dat kan gebeuren in de prediker. Kennis ontstaat onder andere door te participeren, je geven aan mensen, hard werken om te begrijpen, luisteren naar mensen en nieuwsgierig zijn.

Dat heeft een *kenotische* dimensie: je beschikbaar stellen, het willen luisteren, het je niet verschansen, in de crisis van je tijd staan. Dat alleen vraagt een sterk geestelijk leven. Zelf gevoed worden door de omgang met God, je eigen omgang met God zodat je in gesprekken met mensen niet domineert met jezelf. Dat heeft een *epistemologische* dimensie: je doet kennis op, van het werkelijke leven van mensen, van hoe ze denken, waar de verveling zit, de angst, de woede, de haat, het ongeloof, het demonische. Dat heeft vaak ook een historisch, sociologisch en regionaal aspect: manieren van voelen, manieren van je uiten, manieren van zwijgen, de tongval, ze zijn niet individueel maar ook gezamenlijk (zowel diachroon als synchroon). Ik denk dat het profetische, het schakeren van de taal, gebeurt vanuit dit luisteren, vanuit het werkelijk onder tijdgenoten zijn.

Bonhoeffer beleefde juist ook in het contact met tijdgenoten en midden in zijn cultuur iets van het oordeel van God over zijn cultuur. Hij weigerde daarin te wijzen naar de Deutsche Christen als oorzaak van de ellende. Hij zei steeds 'wij'. Hij participeerde dus ook in de crisis van zijn tijd. *Das ist meine Welt in der das geschehen ist, das ist die Welt in der ich lebe, in der ich sündige, in der ich Haß und Lieblosigkeit säe Tag um Tag, das ist die Frucht dessen was ich meine Brüder gesät haben.* Het is mijn wereld waarin dit gebeurt, de wereld waarin ik leef, waarin ik zondig, waarin ik haat zaai en liefdeloosheid, dag in dag uit. Wat om mij heen gebeurt is ook de vrucht van mijn eigen leven. Bonhoeffer gelooft daar middenin een bepaalde *redemptive power* te kunnen zijn. Zeer boeiende vragen: Hoe participeert u, als predikers, in de verwonding van uw Groningse tijdgenoten, wat heeft u geleerd in die omgang en wat leert u van elkaar daarover, en hoe werkt dat door in uw theologie en prediking. Hebben zij ook de intuïtie van een bepaalde crisis in onze cultuur, en heeft u daar theologische taal voor, en hoe werkt dat door? Hoe vormt die practice u, uw geestelijke leven en uw theologische existentie?

2 De exegeet

Hoe vormt de *practice* ons en wat brengen wij zelf in? Het tweede wat eigen is aan het prekende leven is de participatie in de kracht van de Schriften. Dat is het unieke van de protestantse predikant: die is verknocht aan de Schriften en die krijgt de tijd om daarin te verkeren. In de protestantse theologie zijn daar prachtige metaforen voor ontwikkeld. Zoals het vertoeven in *Die Neue Welt der Bibel*, waar een wind waait en waar een rivier stroomt. De exegese is handwerk, maar ook een bepaalde 'uittreding uit onszelf'. 'De vlam des HEREN ontvangen', het wonder dat op je tong preludeert. Miskotte zei dat achter de prediking tongentaal schuilgaat (Een volwassen verstand, Amsterdam 1963):

Wat denkt u, wat hadden die mensen om verrukt over te zijn. Nu ja, heel gewoon, het *Evangelie*. Waar wij eens een bladzijde uit lezen, dat wij bestuderen en een bijbelpreekje houden, enzovoort, daar waren die mensen gek van. Kunnen we dat niet navoelen? Daar kwam een grote evidentie over hen, dat het *Evangelie* het laatste woord in de kosmos was. Niet het fatum, niet het toeval, niet de macht, niet de polis. Daar kwam over hen de zekerheid van het geloof als ook hun persoonlijke bestaansgrond.

Ik weet één ding, dat er alleen rechte prediking kan zijn vanuit een verborgen extase, dat er alleen een gezag kan zijn vanuit de overtuiging van het triomfale van deze aangelegenheid. Ik weet zeker, dat het op de catechismus aankomt, voor zover daar het verstand tot die volwassen staat groeit, die verwijst naar de zekerheid die in de extase ons deel wordt. En zo kan de afgekoelde wijsheid ons bijstaan in het moeilijke uur van zoveel schijn, van zoveel waan.

Er wil iets gebeuren in de omgang met de Schriften dat lijkt op tongentaal, en dat vervolgens in woorden wordt omgezet, geschakeerd. Zoals het Woord ingaat in het vlees, zo wil de Geest ingaan in het verstand en in het voelen en in het spreken. Dit is het krachtenveld van de practice van prediking, dit voorrecht, dit aangeraakt worden door het Woord. Ook in het geschroeid worden, het opgejaagd worden, het klemgezet worden. Ook in de bevrijding, in het proeven van de vrijheid van een christenmens. Als we de discipline van deze practice ondergaan dan kan de preek geen jargon worden, geen steriele taal, geen voorspelbaar standpunt. Je ontvangt veel en je brengt ook veel in: jouw tong, jouw zoeken naar woorden, naar contact met je catechisanten, met gemeenteleden. Je stelt jezelf beschikbaar voor Gods Woorden en je geeft je inzet in de vertolking. Je doet dat dus persoonlijk maar ook ambtelijk, namens zoveel anderen. Juist in een seculiere tijd, en juist voor predikanten die deze seculiere adem in hun nek voelen en in hun ziel, is dit noodzakelijk. Ja, je voelt jezelf ook vaak Geestloos, cynisch en schuldig, en daarom heb je intense nood aan de transformerende kracht die vanuit de Schriften over ons komt. En ik merk ook dat gemeenteleden het nodig hebben dat ze in mij horen en voelen dat ik de kracht

ondergaan ben. Datzelfde geldt voor de Groningse context, voor het zoeken naar het kerygma in de tekst vanuit en met het oog het karakter vanm jouw Groningse context. Het bijzondere van de practice is dat je een bepaalde parallellie aan moet kunnen: in de klei van je context staan en tegelijkertijd de humus van de Schriften doorvorsen, en in allebei die werelden thuiszijn, erin vertoeven, ernaar luisteren, ze recht kunnen doen. Dat vraagt dus ook geestelijke discipline: preparatie, tijd nemen en stil worden, gebed en beschikbaarheid, het bestuderen van de Schriften een integrale plaats geven in ons ambtelijke en persoonlijke leven. Bohren legt de tongentaal uit als een 'sabbath voor de taal', de taal die vrij is, die even uit haar slavernij en beperking rust, de taal die speelt, de taal die ook de diepte in ons ontsluit en opent tot God, en dat juist uit die speelsheid Sprach- und Welterweiterung gebeurt: we worden ruimer, en die ruimte brengen we in in de preek (§20). Dat is schitterend paradoxaal: God wil Gronings spreken en tegelijkertijd moet het Woord van God soms ook gered worden uit de beperking van de Groningse taal (en de manier van denken en voelen, het wereldbeeld dat in die taal verscholen zit).

3 De theoloog

Deze dynamiek brengt mij op een niveau waar ik van huis uit nooit zou zijn gekomen. Ik word in deze bediening en tijdens het studeren tijdgenoot van Augustinus, van Calvijn, van Pascal, van Kohlbrugge, van Noordmans, en wordt aangestoken door hun allure. Ik krijg deel aan een rijker geestesleven dan ik ooit gekend heb. Als ik de dagboeken van Miskotte lees dan herken ik zoveel in het predikantschap van hoe hij het verwoordde, maar ik was zelf nooit op die woorden gekomen. Wat is het een voorrecht om onderdeel te worden van die Grote Traditie, waardoor je ook je eigen kleine lokale en persoonlijke traditie kunt verdragen en verheffen. In die zin moet theologie de prediking niet makkelijker maar moeilijker maken (Ebeling). Ik moet in al mijn loopjes en voorspelbare tracks, en vaak ook in mijn kleinzieligheid en sneue gedachten, onderbroken worden door de grote Traditie en utigenodigd worden tot een geestelijk hoger niveau. Dat heb ik niet zelf, dat is de traditie die door mijn heen stroomt. Het is daarom niet vreemd, het hoort bij de praktijk, wanneer de prediker bij vlagen ook iets heeft van een publieke intellectueel, dat je kunt horen dat de prediker in goed gezelschap verkeerde en dat hij vanuit die traditie naar onze eigen tijd kijkt. Ook hier de paradox: De theoloog die geschoold is in de Grote Traditie van het geloof die kan het grootse aanwijzen in lokale mensen en in dorpstradities, en tegelijkertijd durft zij het kleine en het stukmakende van diezelfde tradities of mensen te weerspreken. De prediker heeft ook een tong die door de theologie gevormd is en die misschien ook wel door de theologie 'gered' is. Wat zou je zonder theologie voor taal brabbelen?

Ik moest denken aan Elias Canetti, de schrijver. Het eerste deel van zijn jeugdherinneringen heeft de titel: *Die gerettete Zunge* (De behouden tong). In zijn werk was hij onder andere bezig om herinneringen aan oude culturen, aan oude mythes, aan oude wijsheid te bewaren en te beschrijven. En ook persoonlijk is zijn tong gered: de jeugdherinnering begint met een verhaal over een man die hem als kind bedreigt met een mes, om zijn tong door te snijden, als hij over een bepaald geheim zou durven spreken. Die dreiging heeft hem lang beziggehouden. Is dat niet een schitterend beeld voor de theologie en het belijden dat door de prediker heen wil stromen, en dat door zijn tong uitgesproken wil worden, en dat elke tong die in dienst van dit spreken staat in zekere zin een *gerettete Zunge* is. Canetti zei eens over het Duits: ach, die taal is nog zo jong. Die houding past bij christelijke theologen die in contact staan met de traditie. Ach, de talen die mensen om ons heen spreken, ze zijn zo jong vergeleken met de taal van onze traditie.

4 De mysticus

De praktijk van prediking maakt ons ook mystici, het vormt ook onze sensitiviteit tot waar God handelt. Dat is een onmisbaar element in prediking. Vanuit een contemplatieve en solidaire omgang met mensen, en vanuit een studieuze en eerbiedige omgang met de Schriften, gebeuren er momenten dat ik geleid word in mijn gedachten, naar mensen toe en naar realiteiten in de gemeente en in de plaatselijke context. In het Engels wordt dit de *gravitational pull* genoemd, er

zit een graviterende werking in de Schriften naar de mensen waarvoor je preekt, er zit stuwning in je gedachten, en de Geest wordt actief en die Geest wil de ruimte krijgen en de regie. Dat heeft een hele praktische kant: dit kost tijd. In de literatuur over inspiratie speelt tijd een belangrijke rol. Er moet tijd zijn waarin dat wat je bestudeerd hebt en bedacht hebt in jou incubeeert. Zodat het gaat werken in je innerlijke leven, ook in je onderbewuste leven, dat het allerlei zones in je bestaan aanraakt en bewerkt. Dat vraagt tijd.

Ik geloof in het gebeuren van epifanische momenten. Momenten waardoor God iets doordrukt in ons, een inzicht, een focus, een bepaalde moed om te zeggen wat we eigenlijk weten dat we moeten zeggen. En ik geloof steeds meer ook in vormen van gezamenlijkheid, met de kerkenraad of met anderen. Dat ook anderen een stem hebben in het epifanische, in het inzicht wat in onze gemeente gaande is en waar de Geest spreekt. Dat zou een mooie thematiek zijn om met elkaar te bespreken als collega's: Welke epifanische momenten maak je mee, en op welke manier heeft dit ook te maken met de Groningse context? Is het misisonaire, ook in tijden van leegloop van kerken, niet primair een zoeken naar het epifanische dat te vinden is in ieder mensenleven. Het vraagt alleen wel nuchtere mystische om het te zien, te benoemen en te ontsluiten.

Wat dit ook vraagt is geduld, en het verdragen van het gemis, van het niet gebeuren van het inzicht, van momenten van verlating wanneer niet alleen geen inzicht gebeurt, maar waarin juist alles je ontvalt en je niets meer weet. Predikantschap is ook een oefening in het gemis, en ik denk dat jonge collega's geholpen worden door de inwijding in deze dimensie. Dat zij van anderen horen over deze mystieke cadans van niets weten en opeens iets weten, van verrukking en van duistere dorheid. Misschien moeten we de gemeente zelfs leren dat ook de preek die mystieke cadans heeft: Van paragrafen in de preek die je koud laten en die je vereenzamen of verkillen, dat leren verdragen en begrijpen en leren wachten tot er een woord, een flarde, een inzicht gebeurt dat jou opent en binnenroept, in dezelfde liturgie of in dezelfde preek. Iemand zei: zo gebeurt het Koninkrijk van God op deze wereld, schoksgewijs, zoals in het Evangelie, door lange periodes van onbegrip van discipelen en van vervreemding naar plotselinge momenten van inzicht en geloofsdoorbraken. De *practice*, oefent de prediker hierin en maakt de prediker dus ook mysticus.

5 De mens en de missionaris

Het hele proces van preekvoorbereiding is dus vol persoonlijke dimensies: hoe je gevormd wordt door de praktijk en hoe jijzelf doorklinkt in de praktijk. Bohren heeft in een bijdrage voor predikanten gesproken over de ik-stemmen in de prediker die de gemeente heel goed kent (en de prediker zelf soms amper). Denk aan de ijdelheid, of de onzekerheid, de verstrooidheid, de ergernis, de voorkeursthema's, het stiekeme dedain, de allergieën, de stopwoordjes. De gemeente weet vaak heel goed hoe de ik-stem van de prediker doorklinkt in de prediking.

Dat is onontkoombaar. Misschien dat we drie aspecten erin onderscheiden: de disciplineren, persoonlijke fierheid en *door-jou-heen-momenten*.

5.1 Zuivering/disciplineren

Eerst de zuivering/disciplineren. Hoe belangrijk is het dat je als prediker open staat voor de disciplineren, voor het uitzuiveren van juist die aspecten in je karakter, in je manier van doen en zijn, die soms zo opzichtig het Evangelie kunnen hinderen (zonder dat je het zelf doorhebt). Het voorrecht van de *practice* schept ook een bepaalde verplichting tot zelfreflectie, vormen van intervisie, betrouwbare stemmen uit de gemeente die je hierop mogen attenderen.

We hadden vorig jaar een studiedag rond preken van Prof. Graafland, over Pinksteren. En je voelt aan alles hoe ook de persoonlijke zoektocht van Graafland naar de Geestervaring, en ook de persoonlijke teleurstelling over het uitblijven daarvan, hoe dat doorwerkt in de theologie en de prediking van de prediker. Hoe je soms je eigen verlangen projecteert op de gemeente, of je eigen teleurstelling externaliseert, waardoor je uitvalt naar gemeenteleden die voor jou belichamen wat

je niet wil zijn. Anders gezegd: De eigen biografie is ook een soort levensopdracht, om die bewust te worden, om die in je theologie en prediking misschien ook wel te overwinnen, in ieder geval om die niet je verkondiging te laten belemmeren.

5.2 Persoonlijke fierheid

Er zit dus iets van zuivering in en disciplineren. Maar ook van persoonswording, een zekere fierheid dat God jou rijp heeft bevonden om midden uit je zonden van Hem te profeteren. Jij bent geroepen. *Wer sagen will muß sein*, zegt Bohren (p. 335). Je kunt zeggen dat op beslissende momenten de prediker een stap opzij moet doen voor het Evangelie, maar je kunt ook zeggen: het gaat juist door jou heen, door wie jij bent. Je persoon doet ertoe. Een preek met een absente prediker is amper te verdragen.

Er is wat dit betreft de intrigerende stem van een theoloog en een karakter als Van Ruler. Hij kon uitdagend zeggen: *Ik ben er ook nog*. God heeft het schepsel in het aanzijn geroepen, opdat de mens ook zegt wat hij vindt, wat hij voelt, wat hem verwondt, wat hem bevreemdt. Daar is God benieuwd naar. En dat geldt dus ook op de kansel. Al de dingen van God gaan niet achter de rug van de mens om, maar God wil het horen en de mens mag het zeggen: *Ik ben er ook nog*. Bijvoorbeeld: *U, goede God, spreekt over wonderen en ik wil erover verkondigen, maar mijn vrouw is ziek, en ik ben er ook nog met mijn niet-begrijpen van U*. Bij de grote gestalten in de Bijbel: Mozes, Stefanus, Paulus speelt ook de klacht en de vraag altijd een rol, en die wordt niet verzwegen. Er is een ik in de prediker dat aan het woord mag komen, als het een exemplarisch ik is dat durft te verwoorden wat anderen vanuit het menszijn herkennen. Prediking maakt je dus ook op een bepaalde manier een fier mens.

Je voelt wel aan waarom het begrip *existentiële verificatie* bij Areopagus zo'n cruciaal begrip is. Wij vragen van gemeenteleden dat de prediking door hen heengaat en dat geldt dus ook voor ons, dat het door de prediker heengaat. Sterker nog: dat de prediker verifieert in het eigen bestaan of het wáár is wat zij zegt. Het is niet niks om wekelijks intensief om te gaan met de heilige woorden, en om wekelijks ook dat wat aan de orde is in de pericoop, als het gaat over zonde, nederigheid, het wonder, het oordeel, om te verifiëren hoe dat in het eigen leven ligt.

Bovendien, als prediking dialogisch is, moet dat ook hoorbaar zijn. Dat er een ik in de prediker zit die dialogiseert, die denkt en voelt en weent en die met jou in gesprek is. Dat vraagt tact, het vraagt oefening om de dialoog te voeren, om door de dialoog ruimte maken voor de hoorder en voor transcenderende momenten. Je kunt evocatieve taal gebruiken, open vragen stellen, laten zien dat je weet hebt van het leven van vandaag, taal gebruiken waarin mensen mee kunnen komen (zoals Gerrit de Kruijf zei: *Als ik het zo zeg, kun jij er dan in meekomen?*). Dat betekent allemaal dat er een ik in de prediker zit, een ik in de taal (immers: dode taal is taal zonder ik, dat is jargon, slogans en propaganda en ook kerkelijke taal kan 'taal zonder ik' worden). Je bent onontkoombaar aanwezig in de preek (in je dictie, in je voorkomen, in stem, in je keuzes), maar je disciplineert die aanwezigheid. Je kunt het *gedisciplineerde aanwezigheid* noemen of *gebroken authenticiteit*.

5.3 Door-jou-heen-momenten

En tegelijkertijd zoek ik naar vormen waarin we ook een positieve manier persoonlijk onderdeel mogen zijn van de verkondiging, laten we zeggen in een gestalte van *heiliging*. Jerusha Matsen Neal heeft erop gewezen dat Maria en haar *Mij geschiede naar uw Woord*, een voorbeeld is van lijfelijk betrokken zijn op de wording van het Woord, zoals ook in de prediking van Paulus. Hij gebruikt geboorte-metaforen gebruikt (vgl. barensnood, Gal. 4.19) als het gaat over zijn bediening. Daarnaast noemt Matsen Neal hoe op de plantages in Amerika, slaven-voorgangers lijfelijk en existentieel spraken over wat God aan hen gedaan had, en dat was een belangrijk onderdeel van de verkondiging. Werd ook Bonhoeffer niet zeer aangesproken door juist de

prediking in Harlem, door het geloof, met alles wat je hebt en wat je bent, *being a witness to a greater power*.

6 De Missionaris en de combattant

Prediking heeft zoveel oorsprongen (de profetie in het Oude Testament, Pasen, de prediking van Paulus), maar ook Pinksteren. Paulus noemt de prediking een bediening des Geestes. De preek (en de liturgie) heeft een sterke pneumatologische bedding. In de epiclesis wordt gebeden om de komst van de Geest, de Geest die werkt vanaf den beginne, die sprak door de profeten, die werkte in en rondom de conceptie, de geboorte, het sterven en de opstanding van Christus, om die Geest bidt de gemeente voor ze de Schriften opent en voor er gepredikt wordt. Daar zit ook een soort missionaire potentialiteit in. Het kan gebeuren, impliceert Paulus in de Korinthebrief, dat een tijdgenoot in de kerk komt en dat de verborgen werkelijkheid van zijn of haar leven openbaar wordt. Tijdgenoten komen in beeld, juist ook in de pneumatologische accenten van de samenkomst, in de charismata en de woorden. Ook in Groningen zou het om niet minder moeten gaan: dat de verborgen werkelijkheid van gewoon een Groningse bezoeker er openbaar wordt. Dat is epifanie en sympathie. Het is de Geest van God en de actieve geest van een prediker waarvan een bezoeker voelt: zij kent mijn context, zij kan mij peilen en zij kan mij aan. Er is niet alleen voelbaar dat God hen opzoekt, maar ook iemand op de kansel, iemand van vlees en bloed en met ook een bonkend hart, en met een soort nieuwsgierigheid naar hen en openheid. Zou dat ook gevoeld worden, dat Gods Geest en de geest van een mens hen iets gunt en daar woorden aan geeft? Tomas Halík sprak over de verborgen kamer van de ziel van zijn tijdgenoten, waar je alleen kunt komen 'op blote voeten'. Dat wil zeggen: ongewapend, nederig, als een dienaar. Prediking is ook een vorm van Lebenshilfe, van zoekend wijsheid vinden voor de dagelijkse last en problemen van mensen in je dorp. Ik heb in het boek een retrospectief model ontwikkeld (de 7 i's), waar niet alleen aandacht is voor de kern van het heil (iustificatio), maar ook voor inspiratie voor tijdgenoten. Misschien is inspiratie een eerste van contact, een soort voorhof, een manier om te laten zien dat er veel levenswijsheid en Lebenshilfe zit, als je in de buurt van God leeft. Zou je dat lukken om in de prediking je dorpsgenoten te helpen how to live.

6.2 charismata en de *attacks of grace*

Daarnaast is er een meer combattante gestalte van de kerk. Het machtsbereik van kwade machten is groot in onze wereld, en de pastor ziet in concrete levens wat deze tijd aan mensen doet en hoe ze gevangen kunnen zitten in het web van die machten.

Ernst Käsemann noemde de charismata 'attacks of grace'. Vanuit de verzoening en de opstanding put de Geest uit God, doorzoekt de diepten van God en geeft mensen gaven om in dienst te staan van verzoening, van vrede, van het aanwijzen wat het gemeentelven en het mensenleven en het dorpsleven stukmaakt. Juist grote profetische predikers zijn ook geliefde predikers geworden in onze tijd, omdat mensen voelen dat waarheid, lef en liefde samengingen in die predikers. Juist als tijdgenoten in de preek niet een beschuldigende vinger horen maar een woord dat hen herkent en hen troosten wil en bevrijden denk ik dat er ook gezag gebeurt. Daar brengt opnieuw de prediker dus heel veel in, van zijn eigen gevecht, van zijn eigen overwinning, van de bediening des Geestes die wil functioneren door de prediking heen.

7 De communicator en de liturgie

IK wil afsluiten met een preekfragment van een collega. Het is een afscheidsprek waarin alles functioneert: de participant in de gemeente, en ook de verwonding, de exegeet en de verruiming, de *practice* die de persoon vormt, de risico's, de doorleving: de disciplinerend, de fierheid van de persoon, de heiliging en het ruimte maken voor God, de missionaris en de combattant, en *being a witness to a higher love* (dr. W.H. ten Boom, Afscheidsdienst Elden-de Kandelaar 2008). Het fragment laat iets zien van de allure van de roeping om prediker te zijn, de lichtvoetigheid en de pijn. Het laat ook iets zien van het risico, de last en de pijn. Leven onder het 'hete schijnen van dit

vuur van Gods dromen' schroeit je soms, je kunt zelfs burn out raken, of de gemeente kan het vuur niet verdragen en wil het doven of jijzelf dempt het. En toch laat door dit alles heen God zich groeten.

Moi zegt God misschien als groet in Groningen, als een begin van contact. In het boek werk ik de liturgie uit vanuit de benedictant, vanuit de gezegende-woorden-zegger. Er is zoveel zegen in de christelijke gemeente: in het gezegende ritme (van het kerkelijke jaar, van de zondag), in de gezegende gang van de liturgie (groet, gezangen, geboden, gebeden, goede woorden, gaven). In de gezegende gemeenschap en in haar ambtsdragers. De liturgie is een sequentie van diverse geestelijke aspecten in de omgang tussen God en mens: de groet, het gebed, het gebod, de klacht, de overgave, het spreken, het zwijgen, het ontvangen en het geven. IN het gedicht van Achterberg speelt taal zowel een cruciale rol als dat er het besef is dat de taal ook ontstegen moet worden, dat het zin en begrip verdwijnen als klank en wezen samenkomen. Een goede preek ruikt naar wijn en is nat van het doopwater. Van een goede preek ga je zingen.